

TELEGRAFUL ROMÂN

Nr. 89. ANUL XIV.

Telegrafulu este de done ori pe septemana: joi'a si Duminica. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditor'a foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catra espeditor'a. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litero mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 10²² Novembre 1866.

18

Repriviri si priviri.

Sabiu 8 Novembre.

Dupa incetarea pe rendu a dietelor se pare ca pro unu momentu se alinase si vuetulu constitut. unalu. Tota atentiunea poporeloru austriace era indreptata spre cele doue campuri de resbelu, dela media-di si dela media-nopte. Publicistic'a deveni numai repefitorea tunetelor dela Custozza si Königgrätz, cari umpleau de seriositate pre fia-care cetatienu. In fine furtun'a se alineza, lucrurile reintorcu iera cu incetulu in marginile loru normale. Starea esceptiunala, ce se puse pre unele provincii, inceteza. Dara, ca sa continuamu icon'a nostra, inca nu se aprinsese de nici o parte vre-o candila constitutiunala, diet'a, care sa lumineze situatiunea si asiã vuetele constitutiunale ce incepemu a le audi suntu numai voci nelamurite si fara prospecte de durata sigura pre venitoriu.

Erã d. e. multa vorba despre federalismu, dualismu, centralismu, autonomismu si mai scie Ddieu câte ismuri, dupa care avea a se împarti seu concentra imperiulu.

Fatia cu vuetele aceste ce era alta de facutu decatu a face, cu atatu mai vertosu, cu catu actiunea nostra politica stetuse pre locu cu amanarea dietei din Clusiu din anulu trecut, oprindu-se la acelu punctu cardinalu, despre referintiele de dreptulu de statu intre Transilvani'a si Ungari'a.

Obiectiunea ce ni s'aru pute face aru fi, ca la ce amu incuviintiati noi alegerele la diet'a din Pest'a, deca privimu incetarea actiunei la diet'a din Clusiu?

La prim'a vedere afla cine-va o contradicere, ceea ce dispare indata ce va avea in privintia: ca mergerea acest'a avea in prospectulu seu mai multu o eventuala defensiva si asistarea la incoronarea regelui Ungariei, carele este si Mare principe alu Transilvaniei, amesuratu rescriptulu din 25 Decemvre 1865 citatu de noi in nrulu trecut; de alta parte procederea acest'a era sanctiunata de congresele nationali si pusa sub scutulu a doue rescripte imperatesci: unulu prin care diet'a din Clusiu se amana si altulu prin care Transilvani'a se postesce la diet'a de incoronare. Contradicerea dispare si mai tare si sanctiunarea congreselor, data conducatoriloru nationali, devine si mai ratiunala, deca ne intipumu adeverat'a situatiune politica a nostra, ce o avemu ca o trista ereditate pana acum. In desiertu ne svercolimu noi unii si altii, in desiertu ne facemu ilusiuni; realitatea ne da de golu cum stamu noi politicesce, ne arata ca noi in 1863/4 amu sositu numai la pragulu unui tereau, dara nu amu pusu piciorulu in trensulu. E usioru celui ce are coperisiu, candu vine ploiea, dar e reu pentru celu ce nu are, caci elu trebuie sa rabde crudimea elementelor, pana candu da Ddieu de sa indrepta tempulu spre bine, seu sa alerge ori in catrau ca sa-si asigure unu scutu pana candu si pote intemeia si elu ce-va.

Diet'a dela 1863/4 ne-a datu unu articulu de lege despre inarticularea nationale. Formalu, acest'a este unu castigu mare; practicabilitatea lui in intielesulu legiloru patriei si a constitutiunei ei remane insa unu ce imposibilu, ne avendu afara de districtulu Naseudului nicairi unu teritoriu spre a se putea aplica in tota estinderea lui. Afara de aceea celalaltu castigu dela acesta dieta, articulu pentru limba, atat'a e de tiermunitu, incatu pana in cele din urma nu mai scii ca unde se cuprinde valoarea lui noue favorabila. Aici mai ca amu pute aminti, ca in un'a din siedintiele dietelor din 1863/4, togm'a candu fu in desbatere articulu pentru limba, unu barbatu de altmintrea independente au fostu, carele, cine sci din caus'a caroru dependentie, dupa ce altii, vrendu sa-i dea onorea, ca unui barbatu alu natiunei, si retrasera amendamentele — au potrivit de se primi proiectulu regimului, mai putinu favoritoriu intereseloru nationali. Dar sa nu ne facemu acum incusatorii nimenui, chiaru si aceloru independenti nu. Sa facemu vitate sioptele, ce se siopteau despre nisce relatii si aspiratiuni din acci tempi, buni dupa feliulu loru, dara reu folositi si sa constatamu, ca candu au venitu viforulu ne-au afflatu fara coperisiu; Ungarii insa s'a retrasu in comitatele pretinse ale loru, Secuii si

Sasii in scaunele loru si noi? — amu remasu in starea dinainte, de aceste tempuri fericite dar nefolosite, stare care ne mana la casu de nevoia a storce chiaru si din man'a absolutismului, a dualismului seu a federalismului seu cum le mai chiama, numai sa storeemu ce-va drepturi si pentru noi, ca sa nu fimu cu totulu incalecati.

Acest'a au fostu situatiunea nostra dinainte de 1863/4, acest'a este dupa 1863/4 cu acea esceptiune, ca acum avemu la ce ne provocã, avemu unu punctu legalu de manecare, ceea ce inainte nu aveamu si totusi au omeni, caroru li se dede ocaziunea cea mai buna de a escela in nationalismu, dar nu o folosira, obrasulu sa facea imputari barbatiloru, cari cu cea mai mare abnegatiune s'au luptatu in tote impregiurãrile, chiaru si cu pericolulu esistintiei loru, ca pacteza cu totu feliulu de sisteme politice!

Dela acci barbati, cari in tote si sub tote sistemele s'au luptatu pentru castiguri in folosulu natiunei, vomu astepta ca sa conduca nai'a nationala si de aci incolo, nici odata insa nu dela cei ce nu-si sciu da socotela de eugetele loru; nici odata dela acci ce umbla numai dupa nutrementulu ambitiunei individuali si totu odata facendu marfa de vendiare caus'a unui poporu intregu.

Eveniminte politice.

Sabiu in 9 Novembre.

Incepemu cu deschiderea dietei unguresci. Dupa unu telegramu sositu la „Hrn. Ztg.“ si publicatu eri, diet'a ungruresca s'a deschisu prin unu rescriptu carele cuprinde: ca scopulu finalu si nestramutatu alu desbateriloru reincepute remane precum s'a distu in cuventulu de tronu: regularea legaturii intre diferitele parti singuratiche ale monarchiei si restatorirea stãrei autonomice a Ungariei. Dupa acest'a pomenesce de evenimintele resbelice si despre incheierea pãcei si apoi arata lips'a cea imperiosa de a grabi regularea afaceriloru interne. Vaiera amanarea dietei cu atata mai vertosu, cu catu ca tocm'a pre atunci se era elaboratu in unu comitetu dietalu o propunere, carea cuprinde lucruri in sine, caroru regele de acum le-au esprimat recunoscinti'a sea, pentruca recunosce in aceste punctulu din care se pote deduce realisarea unei impacari si afla in trensele esprimate tinerea tieriloru de olalta si asecurarea esistintiei monarchiei.

Rescriptulu arata punctele cardinale ce au sa se desbata mai in curendu si adeca: unitatea armatei in conducerea si organizatiunea ei precum si in cele ce privesce tempulu de servitiu si intregirea ostei. Afacerile vamale, contributiunea indirecta, monopolulu statulu si afacerile de detori'a si creditulu statulu; tote acestea receru o pertratãre comuna. Deca se voru implini pretenziunile aceste cari garantãza legatur'a de unitate a statulu, se voru implini si dorintiele Ungariei, denumindu-se unu ministeriu respunsabilu si restatorindu-se aministratiunea municipala autonoma. Regimu constitutiunala nu va capata numai Ungari'a; aplicarea principiiloru de impacare precum si modificarea legiloru din 1848 se va face prin dieta in intielegere cu unu ministeriu ce e a se denumi. — Rescriptulu si esprima in fine speranti'a, ca descoperirile aceste cari suntu totodata si seriose admonitiuni ale tempulu sa le supuna unei desbateri corespunditoare pentruca numai in tipulu acest'a va intrã mai iute in vietia, organismulu constitutiunala.

Dupa cele premise despre rescriptulu prin care se redeschide diet'a se insemnamu, ca cele doue partide a Deakianiloru si a Tisza Iokaiianiloru tocm'a acum torcu o lupta apriga intre sine. Materi'a luptei e prea putinu interesanta, pentru ca in ceste din urma cert'a se invertẽ pre langa sustinerea fia-cãrei partide, ca ea are dreptu. Pre langa tote certele aceste Jokai redactorele primariu dela „Hon“ produce mereu la programe politice. Celu mai nou resultatulu alu programelor se vede a fi trecerea unui resolutionistu in castrele deakianiloru. Acest'a e Paulu Somsich.

Scirile dela 17 Nov. n. din Vien'a spunu, ca si dietele de dincolo de Lait'a aveau a se deschide prin o solia a regimului (Regirungsbotschaft). Intr'aceea in ministeriu se lucra din tote puterile la bugetulu pe anulu 1867. — Alte sciri spunu si despre retragerea adjutantulu imperatescu conte Crenneville si inlocuirea sea cu contele Mensdorf.

Din Gali ti'a se scrie ca Locutiitoriu lu Goluchowski a destituit pe profesorele rutenu Goluwacki dela universitatea din Leopole si se dice ca mai au sa urmeze si alte destituiri de ruteni.—

Unu tel. din „Times“ din Florentia ne aduce urmatoarea scire importanta: Intr'unu consistoriu secretu s'au decisu, ca papa si va lua refugiu pe Malt'a, deca va fi necesitatu, a parasii Rom'a. Judecatoriile bisericesci din insul'a acest'a au primitu deja comunicarea acestei decisiuni pe cale semioficiala.

„Gazetta di Torino“ vrea sa scie din isvoru securu, ca in palatulu regescu de pe insul'a ispanica Majora se facu tote pregatirile, de a primi pre Pap'a.

Despre giurstarile, ce privescu la alocutiunea papei indreptata catra Itali'a, ne aduce „Times“ unele descoperiri de totu picante: Ca pap'a spriginu de intregulu episcopatu catolicu, aru intentiuna, a pregati o demonstratiune mare contr'a tendintiloru liberali ale regimulu italianu. Delegatiunea cardinalulu Reisach in Engliter'a si in Franci'a sta in legatura cu tendintiele acestea. Clerulu francesu in sa nu au aratatu invoierea asteptata, si acest'a au frapatu pre pap'a. Intr'aceea se ivi anesarea Venetiei si totu odata purtarea supradiatore a clerulu venetianu, cu patriarhulu in frunte. Faptele acestea au catranitu de minune pre iesuti, fiindca prin regularea cea noua a lucrurilor si perdusera etablisementele insemnate, ei nu se linisera, pana nu adusera pre pap'a intr'acolo, de facu alocutiunea. De-si tempulu, in carele se conchiamase consistoriulu, era nepotrivitu cu tote acestea nu se pote nega, ca pap'a au aflatu planulu, ce i s'au propusu despre alocutiune, prea esageratu, l'au schimbatu de trei ori si in fine scrise cu man'a propria loculu acel'a modestu, unde se exprime bucuria, carea o aru avea de reintorcerea fiiloru perduti.

Din Sp an i'a iera curseza sciri ce prognosticescu o revolutiune.

Dupa scirile mai din coce pacea si liniscea in Cret'a e de parte de a fi restaurata. Cele ce se vorbea despre supunerea greciloru au fostu anu armistitiu, care grecii la folositu pentru de a se intari. La trecerea terminulu grecii au declaratulu Mustafa pasia, ca densii lu astepta armati.

Din Roman i'a ne aduce diuarele list'a deputatiloru pentru nou'a camera. Asteptamu cu mare incordare sa vedemu care va fi drumulu acestui corpu, si cari voru fi rezultatele.

Revista diuaristica.

„N. Fr. Bl.“ aduce in nrulu dela 16 Noemvre unu articulu intitulatu „Prospecte in Ungari'a“ din carele luamu si noi urmatoarele:

„Diurnalistii oficiosi de unu cruceriu (Kreuzer=Jurnalisten) nu au minte nici de unu cruceriu, deca ei in preser'a redeschiderei dietei ungueresci facu pe publicu ca sa astepte ani de nelinise si de amaraciuni, la casu, candu diet'a aru continuu opositiunea fatia cu pretensiunile regimulu. O atare amenintiare nu mai pote prinde in Ungari'a, ci ea pote mai curendu produce contrariulu in tier'a, unde s'a continuatu lupt'a de seculu, fara de a repasi dela ea. Franc. Deak celu mai blandu, cu minte si iubitoriu de pace dintre barbati opusetiunei in Ungari'a si a datu inca inainte respunsulu la acesta amenintiare, candu a disu catra deputatiunea din Szegedinu:

„Nu potu ca sa ve ascundu ca patri'a nici in unu tempu nu s'a aflatu in o stare mai fatala ca cea de acum, si ca fericirea viitoare a patriei nostre nu atarna numai dela noi.“ Acest'a e limbajulu de unu curagiu, cari cautu cu linisire mortiei in fatia si a carei putere nu e datu fia-carui'a sa o scia mesura.

„Amenintiarea pre langa aceea nu are in sine pretiu, pentru ca sabi'a radicata contra Ungariei are doue tasiuri, ea vulneraza si pre acel'a care o sucsce. Deca dureza in Ungari'a si mai de parte boliciunea constitutiunala, corpulu statulu austriacu intregu remane bolnavicosu si slabanogitu. Si chiaru si candu afirmatiunea acest'a fatia cu pusetiunea de putere si cu imbunatatirile economice se voru pute disputu, poporele de dincoce de Lait'a si reprezentanti'a lor nu voru mai dori constitutiunea imperiulu pe bazea unei pressiuni asup'a Ungariei. Este neaperatu de lipsa impacarea cu Ungari'a, seu ca apoi tote proiectele de cladire se punu pre o baza nesigura. Dela convingerea acest'a trebuie sa proceda cercarea de acum si dupa aceea trebuie si indreptatu lucrulu, pentru ca sa nu se perda tempulu celu scumpu si sa nu dea incercarea cea mai de aproape de greutati si mai mari.

Cu ocaziunea deschiderei dietei ungueresci in anulu trecut amu gasitu unu prognosticon nefavoritoriu pentru efectulu rescriptulu. Oficiosele glorificau atunci form'a cea impacatore, amu consideratu in sa atunci pe unguri cu multu mai deprinsi in politica, decatu ca sa se castige prin forme, si prin alte lucruri esteriore. Astadi iera cetimu in o foia de aici, ca rescriptulu regescu va fi conciliantu catu se atinge de forma si nu va lasa nimic'a, din ceea ce aru putea aduce la lumina intentiunea cea impacatore. Cu acest'a in sa nu s'a disu nimic'a, pentruca unguerii sciu prea bine, ca regimulu nu doresce nimic'a mai tare ca impacarea cu Ungari'a, si asemenea e si cu cea mai mare parte a Ungariei carea nu doresce

nimic'a mai tare; decatu sa se delature odata definitivu cert'a constitutiunala. Dara cu tote dorintiele aceste delaturate nu se face nici unu pasu inainte, deca nu se pune o baza positiva la finirea certei. Tote formele si vorbele frumoase nu ajuta nimic'a, pentruca in tipulu acest'a nu s'aru face alta decatu ca si candu ai decora pre cine-va cu unu ordinu candu elu striga dupa pane.

„Noi in sa nu credemu ca astadi mai stau lucrurile astfelu, pentruca esperintiele de pana acum trebuie sa fia aretatu regimulu din destulu, ca elu trebuie sa dea Ungariei totu ce corespunde constitutiunei ei si ce corespunde recerintiloru adeverate si opiniate ale esistintiei ei, rezervandu aceea ce nu sta in puterea regimulu ca sa dea. Recerintiele imperiulu si dreptele pretensiuni ale tieriloru de dincoce de Lait'a si ale regimulu imperiulu pihu o margine cereriloru unilaterali ale Ungariei. Marginea aceea se afla in detori'a statulu, carea dupa firea lucrulu ni este comuna, armat'a si contributiunea indrecta. Precatu amu pututu vedea din diferitele foi rescriptulu catra diet'a ungueresca se va tiermuri prelanga acestea.

„Noi nu credemu, ca pe bazea acest'a sa nu se poata o intielegere pentruca nu aflamu in aceste nimic'a, ce nu s'aru afla si in elaboratulu comisiunei de cincispre-diece. Intielegerea numai atunci nu s'aru pute face candu diet'a ungueresca aru ave de cugetu a-si mai immulti pretensiunile; ea (diet'a) ins'a atunci aru fi aceea carea aru face politica de oportunitate, politica, carea tocm'a oratorii ei o imputau celoru de dincoci de Lait'a.“

Cu privire la programele lui Jokai de care facemu pomenire la Ev. pol. reproducemu dupa „Concordia“ urmatoarele:

Mauritiu Jokai redactorele diurn. liberaliloru „Hon“ comunica program'a sa politica ca respunsu la unele intrebări facute din partea unor diurnale de alte partite. Acesta programa are intielesulu urmatore:

Nu me miru nici odata de aceea, ca diurn. „Hon“ in tempii mai recinti a fostu centrulu comune pentru atacurile tuturor diurnaleloru de partida contraria. Acest'a e lucru forte naturale, si nici ca se intempla cu elu altu ce-va, decatu ce se intempla cu organele celoru alte partite, cari in continuu porta intre sine „bellum omnium contra omnes.“

Amu fostu preparatu si la amaraciunile personali: natur'a atacuriloru politice in tempulu de acum'a este, ca cu acele omulu nici odata nu-si castiga amici, ci din contra si pre celu mai fidelu colegu inca si-lu face inamicu.

Despre tote aceste io m'amu esaminatu insumi; in sa la unu lucru nu fusei preparatu nici decatu;— adeca la acea, ca incopendu dela „Lloyd“, „Hirnök“ si pana la centralistic'a „Presse“ sa se scole unisono in contr'a mea, ca sa li dau program'a.

Despre ce sa li dau eu program'a?

Dora despre aceea, „ca cum aru trebui reconstituitu imperiulu austriacu?“

Aru fi tare usoru a me acoperi cu velulu modestiei si apoi a raspunde, ca deca atati barbati de statu, cati se afla la guvernulu Austriei, in restempu de unu anu si diumetate nu potara areta lunei unu astfelu de programu, cum asiu pute face eu asiace-va, cum asiu pute fi io,— unu publicanu blandu, mai intiepletu, mai inaltu si mai puternicu, decatu atati barbati de intieplecine mare, pusetiune inalta si de o putere asiace destinsa precum suntu domnieloru?

In sa n'amu lipsa de astfelu de retragere ci respundu dreptu si decisivu.

Pe mine nu m'a autorisatu nici alegatorii mei, ca deputatu, nici amicii de acela-si principiu, ca redactore, a face programu pe sem'a Austriei, pentru infintiarea unei constitutiuni generali.

Sum in sa autorisatu a conlucra la restituirea constitutiunea Ungariei.

Totu pentru acestu scopu me alese si cas'a reprezentantiloru de membru alu comisiunei de 67.

Ca supusulu atatoru incredintari nu-mi voiu ascunde program'a nici odata, ci sum gat'a ori candu a o exprime inaintea lui Ddiu, inantea tieriei si inantea tronulu.

Program'a mea este:

„Natiunea magiara (?) are a conserva Ungari'a intr'ega nescirbata si nevatemata, pentru regele ei.“

„Reprezentantii Ungariei n'au de a se mesteca in trebile interne ale poporeloru, cari nu se tinu de Ungari'a; nu faca constitutiuni nici pentru Boemi'a, nici pentru Galiti'a pentruca aceea nu e incredintata reprezentantiloru Ungariei, pentruca densii se voru ingrigi insusi despre acest'a.“

„Ungari'a are a face pentru poporele locutiorie intr'ens'a un'a constitutiune liberala, si nescari institutiuni salutarie, despre cari legile nostre de pana acum iau asecuratu, eara unde legile aceste suntu defectuose, acele are a le suplini, in sa eschisivu numai la dorintiele drepte a poporeloru din Ungari'a dupa cum pretinde spiritulu tempulu, asiace incatu nici unu natu alu patriei sa nu doresca a se desparti de dens'a.“

„Regele Ungariei sa se bucure in Europ'a de o pusetiune respectata si cu auctoritate, pre care nu marimea teritoriulu, ci a-

tragerea și alipirea popoarelor sale la facu între ori și ce împregiurări a fi în rangul egal cu celelalte puteri.

„Instituțiile liberali ale Ungariei au să apere corón'a asiá precum au apertu instituțiile defectuóse ale imperiului austriacu, cele dóue coróne ale domnitoriului, de cari a trebuitu în aceea-si di se abdica, (corón'a de feru și cea a lui Carolu celu mare); asemenea posessorele corónei magiare are să apere instituțiile ei liberali, să restauredie constituțiunea Ungariei, ca uniculu paladiu alu dinastiei și alu țerei.“

„Ungari'a n'are de a servi intereselor veciniloru său ale altor țeri mai îndepartate, ci singuru numai intereselor domnitoriului Ungariei și celor'a ale poporimei din Ungari'a, atât cu privire la afacerile de resboiu, comerțu și economia, câtu și la ale invetiamentulu.“

Și în fine

„Ungari'a, deca voiesce a-si sustine autonomi'a, nu trebuie să se pórte cu antipatia fatia cu sórtea țeriloru vecinasié de interese comuni, ci candu li da libertate absoluta pentru organizarea afaceriloru interne, să le tinda drépt'a fratiésca la apertarea imprumutata, și la prosperarea bunastării comuni.“

Acest'a mi e programulu. Deca acest'a nu e destulu de loiale fatia cu dinasti'a, său nu e destulu de liberale fatia cu țeri'a, său în împregiurările presinti nu este realizabile: atunci i sta în putere ori și cui a-lu sfartica și a-lu arunca îndertru la piciórele mele; însă a-mi octroá alta convingere, decâtu ce mi-a pastratu sufletulu, nu va fi în stare nici unu feliu de putere.“

D e s u b P r e d e l u . Octobre 1866.

(Urmare).

Deci să vedemu I. ce burziéna de lécu mare — cu care ne urdica dloru asiá obrasnicu — tinu, ca este morala? II. Sa vedemu cum se cresc tinerii nostri în casa la parintiloru lor? III cum se desvólta ea astadi în biserică, în scóla și în cocietate?

I.

Intrebarea, ca ce este morala? de-si nu se póte respunde aici pre deplinu, totusi pre câtu iérta colónele unui diariu respundemu: ca morala se póte dice la tóta fapt'a buna și immorală la tóta fapt'a rea. Altfeliu morala este îndreptarea moravuriloru firesci, ea este rodulu religiunei crestinesci, este îndreptarea boldului fireseu prin pövetiúra ratiunei. Mai este înlocuirea obiceiuriloru rele cu cele bune și cu unu cuventu calea cátra virtuti.—

Asiá dara a implini poruncile și invetiaturile mantuitoriului; a respectá credinti'a prin fapte; a fi cu adevérule, a avea iubire de ómeni, a stimá parinti și pre befráni, a fi consecuentu în cuvinte și în fapte, a avea amicitia curata, a corespunde dregatoriei și însușiriloru ce posedí, a vietui fára zavistie și cu iubire în cocietate a nu calumniá, a nu atacá onórea său dreptulu altui'a, ci a pövetiut și a ajutá pre deaprópele, dísera befráni ca este morala. Noi inca nu putem negá acestea, cáci ce alte suntu respunsurile de susu decâtu asemenea?

Immoral'a, tinemu noi contrariulu dela cele ce le-amu dísu despre morala. Befráni repeteaza dicandu: ca atunci candu cei cu scóle nu dau esemplu poporulu, plinindu formele religiunei prin fapre, ei facu scandalu, fiindca suntu imitati și de alții; candu despretiuescu formele bisericesci; candu discordiele curgu mai adese între ei; candu personalitátile ur'a, pism'a, mani'a se vedu mai rafinate la cei cu minte; candu armoni'a și blandeti'a sasilorú invetiati la noi nu este; candu falsitatea le vedemu resarindu mai multu la cei cu scóle, candu unulu se stradiuesce a desonorá pre altulu noi le dicemu ca suntu immorală.

Acestea inca nici alții nu le pótu negá ca n'aru fi ródele immoraliei, pentru ca esemplele ajutá și strica mai multu cocietatei. Noi numai nu putem contá pre esepiele acusatóre ale befrániloru, de aceea dorimu sa ne convingemu mai bine despre acestea.

II.

De aceea incepem cercetarea cu crescerea din casa de îndata dela fasia. Nu vomu face observári pedagogice ci vomu cercetá, deca se incuiba de aci vre-o ramura rea la crescere? Este unu adevéru netagáduitu ca la prunci se intiparesce aceea ce vedu și audu și prinde mai de graba redacina, cá aceea ce li se da cá invetiatura. Deci deca în present'i'a lor se vorbesce și se face un'a său alta necuviintia, de siguru ca acei fii o voru face mai pre susu.

Temeli'a crescerei se sadesce de candu zimbeste mai antáiu copilulu. Asiá dara fiii crestiniiloru nostri se voru cresce în tóta morala și voru avea bazea, candu parentii lorú însii o voru avea și o voru esecutá acést'a. De-si n'amu putea dice ca la crestiniú nostri lipsesce acést'a, totusi nu putem afirmá ca aru fi intru tóta deplinatatea ei. Este adevératu, ca tieranii d. e. cei'a ce sciú pövetiut copii i și poveluescu, adeca ei candu ii invétiá sa mérga la biserică mergu împreuna, ceea ce le spune scól'a despre taine și alte ale bisericiei le vedu esecutanduse la parintii lor. Dar și aceea este adevéru, ca ei dedau pre copii de mici la beutura spirituósa, la certe, nerusine, injuraturi, betii și de aci și alte cari le audu și le vedu în casa. Deci n'are dreptu atare parinte sa pedepsésca fiii pen-

tru acestea, ci sa se pedepsésca mai întâiu pe sine. Nu se infrána parentii dela acést'a, atunci fiind fiii lorú mari voru gustá în locu de bucuria ameraciune și plánsu. Atunci-si voru aduce aminte de aceea, ca de mici trebuia sa nu-i fia suferitu a perde frie'a lui Dumnedieu și rusinea; de micu candu l'a auditu mintindu și l'a veditu lenosu, luxosu, carcalosu, maniosu, pismasiu și calumniatoriu sa-lu fia îndreptatu. Cu alte cuvinte parintii sa caute a nu se face în cele rele dascalii fiiloru lor. (Va urmá).

T u r d ' a în 6 N o v e m b r e .

Dle Redactoru! Iata ca de astadata ti scriu tocmai dela Turd'a, și de ce sa nu-ti scriu și eu dela Turd'a? Nu vedi — rogu-te — ca acum e moda de a se dá tóte corésp. dela Turd'a? Apoi scii Dta ca mod'a e unu tiranu neimpecaveru toturorú acelor'a, cari nu se tinu de ea, atinga-se de unu Schlepp — ori de o corespundintia jurnalistica, totu atât'a, cel'a trebuie sa fia mai lungu cá alu Mariei de Medicis, cestelalte sa pórté celu putínu, toalet'a dela Turd'a. —

Sa ilustrámu acést'a cerintia a modei, ce vedemu ca domnesce astadi chiaru asup'a jurnalisticii románe, numai cu vr'o câteva exemple:

Deca óre-cine, care combate fára nici o mila anonimitatea corespundentiloru de prin jurnale, vré totusi sa monopolizeze singuru acestu privilegiu, apoi se subscria „Cinciinsi“ dela Turd'a.

Deca vre-unu redactoru alu óre-cárei gazete se incumeta a esí și elu la vilégu cu o idea nóua, buna rea, precum aru fi serbarea unei díle nationale, infintiarea unei academie, a unui banu nationale, și alte, ce sciú eu câte și mai câte — verđi și uscate, — și colaboratorulu principale alu acelei gazete nu-i place aceea idea nóua din nóua-dieci și nóua de cause, dintre care póte ca e destula un'a, adeca aceea, ca a esitu dela altulu, și nu dela elu, — apoi fabrica o corespundintia în duplo, scrisa pe harthia din fabric'a dela Zernesci, și cu péna smulsa dela gastele innotátóre pe Bárs'a ori pe Sprengu, și o tramite în „Coneordia“ și „Albina“ cu datulu dela Turd'a. —

Deca unu redactoru repeteza un'a și aceeași idea pré de multe ori, apoi colaboratorulu seu cu datulu dela Turd'a lu bicuesce fára mila, dicendu ca e unu ignorantu care în politica nu vede mai departe decâtu verfulu nasului, iéra Domnialui, de candu a caletoritu pe spesele cutároru actionari de fabrica, cá sa cumpere o caldare din Belgiu, unu belciugu din Oland'a, și unu ciuberu din Elveti'a; apoi nu-i trece nici unu articulasiu, în care sa nu pomenésca de Belgiu, Oland'a, Elveti'a și Turd'a. —

Deca óre-cine pe vremea Zaveriei a bajenitu și elú cá tóta lumea, și a linsu blidele boeriloru dela Iasi și Czernovitz, apoi numai elu si-a perdutu tóta averea pentru natiune, numai pe elu l'au prinsu muscalii, numai elu a fostu la prótosulu lui Chavane, numai elu n'a purtatu pajura lui Bach la jurnalulu seu, și alte și alte, și astea tóte trebuie spuse în tóte corespundintiele dela Turd'a.

Deca cine-va vré sa-si recastige sanetatea cea siruncinata de cauza nationala, apoi nu trebuie sa mérga la Nizza, ci la Turd'a. — Ací afla tóte elementele de distractiune, o clima mai orientala, care inflacara fantasi'a, precum și unu zefru diplomaticu, care i aduce tóte ce indestuléza o urechia ascutita. — Ací afla ca cutare gimnasiu nu e bunu, pentruca Inspectorulu supremu nu a lasatu pe Schulrathulu sa faca unu Reiseparticulare la esamenele de maturitate; ca de aceea aru trebui tóte scólele scóse din mánile popiloru, și date regimului, ori sa se introduca c o n c u r e n t i a - l i b e r a , pentru ca vedi Dta — numai pe calea ast'a vomu poté deveni la K i s d e d o y o i n t é z e t u r i l e lui Wesselényi, ori celu putínu acolo, cá pe romanulu sa nu-lu mai silésca nici biseric'a nici statulu — la scóla. Elu aci dupa ce mai fuméza o sugara de Hakim, apoi se arunca în bratiele lui Morfeu și viséza totu visuri frumóse, buna óra de mil'a imperatulu pentru preoti, de daraverele tipografiiloru diecesane, de vr'o trei-dieci de mii, cari le-au radicatu cutare ministru unguerescu pentru episcopi romanesci, și de alte tóte cate se povestescu în grotu lui Monte Cristo, — pentru ca vedi Dta — povestea vorbeii: M a t i ' a s i ó r e c i v i s é z a !

— Apoi trasarindu din somnu cu capulu plinu de astfelu de daravele, de odata se pomenesce strigandu: Ha! amu nimerit'o! Nu lasu pe cutare archiereu în deputatiune nationale! ast'a e ócasiunea cea mai buna pentru mine! ce-mi pasa de conclúsulu conferintiei dela Belgradu? N'amu mai avutu eu mistiune în caus'a nationala pela 1861 — și mi-amu veditu de geschafturi pela Praga? N'amu mai aruncatu eu în fantana motiunile, ce le incarcara nerodii de deputati din diet'a Sabiului pe spinarea mea. Apoi de unu nebunu cá cutare protopopu (bine ca a avansatu, ca amu scapatu de o nepasta) scapu eu cu s a l v u s c o n d u c t u s . — Hollah! înainte! vr'o cáti-va articoli incriminatori, vr'o cáti-va cu programe imposante, care sa cuprinda mai multe întrebári decâtu le póte deslegá toti întieptii lunei. Apoi plenipotentie din tóte pártile, dela Brasióveni pentru banc'a hipotecaria, — dela abrudieni pentru modulu de a aflá aurul prin iérba, — dela Campia pentru incetarea comasáriloru și a secetei, — dela munteni pentru cá sa

creșca pomii pâna în ceriu, s. a. s. a. ! Căți-va potori de drumu, — apoi haida pâna la portarii ministerielor, ori dau caus'a natiunala în grigi'a lui Bömches dela Brasiovu, ori a fobireului dela Turd'a, iera eu me stergu cu plenipotentie cu totu la Bucuresci ! Boni lucrî odor. — Asiá ! ce mai lume verde la Turd'a !

Iata Dle Redactoru din vr'o cate-va esemple te vei convinge si Dta cá mine, ca astadi e nunumai modernu dara si interesantu de ati datá si Dtale tóte corespundintiele dela Turd'a. Si deca nu te-ai convinsu pe deplinu despre acésta trebuintia, o ! apoi mai potu servi si cu alte esemple, de care amu unu magazinu plinu, — mai cu séma despre — politic'a cea mai inalta dela Turd'a. *) —

Si dupa ce, dupa atát'a introducere, mai ca mi-amu uitatu de obiectulu ce erá sa-lu consacrezu acestei corespundintie — me inchinu Dtale cu tóta plecatiunea dela Turd'a, sa ne vedemu sanetosi de nu aiurea macaru la Turd'a, si me subscriu dela Turd'a

Alu Dtale

Torday alias Turtescu.

Dev'a, 4 Novembre.

Dle Redactoru ! Publiculu cetitoriu alu foiei Dtale si va fi mai uitatu decandu n'au cetitu vre-o corespundintia din acestu tinutu locuitu mai totu de români, pecându din alte pârti se mai radica cate unu versu, chiamandu pe barbatu la lucru, pe tinerime la propasire in desvoltare intelactuala, aretandu in tipulu acest'a datorintia fia-cârui individu, si fia-cârei societati dupa chiamarea sea, de-si eu tare me indoiescu de rezultatulu ce aru trebui se incante pe unu atare apostolu, cáci trist'a esperiintia de tóte dílele m'a nvetiatu se credu numai in realitate, si ca sa me póta cine-va convinge a-si dori fórte, candu apoi m'asiu vedé nococitu a fi desbracatu de epitetulu necredinciosului apostolu.

Tóta lumea striga asupr'a bieteii preotimii ca nu bicuiesce viutilu din poporu, nu predica moral'a de pre amvoru, si de tinerime si-au uitatu, care are sa fia regeneratórea némului scapatatu, ba ca preotulu aru fi numai pastoriulu ce mulge si tunde pâna la piele, uitandu-si unii cá acesti'a ca si pana si cutitulu suntu asiá dicendu in mân'a lor.

Aru fi tempulu sa ne vedemu de lucru, cáci faptele vorbescu mai chiaru ! Ce póte folosi moral'a preotului predicata de pre amvoru, candu pe altii ne va audi poporulu filosofandu despre puritatea unoru ceremonii sacre, cá despre unele mijlóce de a tine poporulu in superstitiune ? ! Cum va puté preotulu singuru impreteni poporulu cu scól'a, si astfelu a formá noua generatiune, candu pe altii ne va audi ca scól'a e unu mijlocu de exploatare de castigu in mân'a preotului ? — aceste suntu rele cari sapa la radacin'a pomului natiunali, si cari nesterpíte, pomulu in locu de a se nobilitá, se va selbataci, si in locu de a infrundi si n'flori, se va uscá. — Tóta lumea dice ca adi e secululu luminárei si inaintárei, si ca in elu amu inaintatu si noi, avemu diregatori din sangele nostru, cari cu mâni libere impingu masin'a desvoltárei inainte, pe candu noi vedemu contrariulu; absolutismulu celu greu, si de lunga aducere aminte, ni maná dinapoi, si ne comandá cum sa umblámu in scóla, si de multori si in biserica, astadi suntemu liberi, la biserica mergemu candu vremu, la scóla candu ne place, cáci instructiunile vechi de sub absolutismu ne suntu urite cá si elu, ear cele noue in constitutionalismu nu-su aplicabili — astadi bisericile in díle de dumineci si serbatori suntu góle, dar cu atátu mai pline crismele, cari s'au immultitu in comune dupa numerulu possessoriloru de pamentu si gendarmii absolutismului n'au detorintia ai alungá din ele, cáci amu scapatu de comanda.

Unu pretoru din absolutismulu urgisitu, in tóta díu'a dá porunci, si tine de o datorintia a se informá prin judii comunali despre starea scólei, si la cea mai mica recusitia a Protopopului, in persóna séu prin unu delegatu alu seu, insocia pe acest'a in fatia locului in cause scolare ori bisericesci ; pe candu adi unu jude cercualu si tine dejosire a esi la unu esamenu cu densulu, si deca bietulu Protopopu mai cutéza a-si formá o mica pretensiune de rebonificarea speselor de drumu, indata este indrumatu la moderatiunea apostolésca, pe candu Dumnia'oru pentru celu mai micu lucru si mesura competentele diurne dupa díle, si dupa mile.

Vedi Dle Redactoru ! la inceputu nu-mi promiteamu atát'a materia cá sa amu a-ti scrie o epistola atátu de lunga, in sa candu te apuca durerea plangi pâna ti se storcu binisioru lacrimelé, ore totu ast'a sa fia sórtea romanului se planga, si nime sa nu-i póta ajutá ? aru fi fórte tristu se suscepemu acésta credintia, mai vertosu candu dicemu ajuta-te singuru, si atanci si Ddieu ti va ajutá. — Inca un'a —

Erá sa uitu unu lucru carele aru fi meritatu a lu pune in fruntea acestei epistole; precum scii Dle Redactoru ! Biserica ce se zidesce la noi, s'au radicatu pâna in starea de acum, parte din banisiorii sei ce iau avutu, parte din colecte facute de cátra unii spriginitori zelosi, in deosebite locuri, o asemenea patróna si avu si in multu st. Domna Olimpi'a Szabo, amabil'a consórta a Dlui Dr. Szabo din Sabiiu, precum vei binevoi a vedé din alaturat'a invitare facuta cátra óspeti dela scaldele din Eleopatak (Elópatak)

pe carea vei binevoi a o dá publicitáti dimpreuna cu numele marimosiloru contributori, cáror'a din partea eforiei bisericiei nóstre li se aduce publica multiamita, ear generósei dómne colectante profunda recunoscintia si multiamita. Prelánga aceste primesce cordial'a nóstra salutare, remanendu-ti si de aici inainte. . . .

Rugare ! In orasiulu Dev'a in Ardélu, fiindu lipsa de o biserica de ritulu ortodoxu s'au redicatu didirea unei acesteia, numai din fondulu ofertelor benefacátore ale crestiniloru de prin diferitele locuri impregiurátore, precum si ale acelor'a carii s'au aflatu, acum doi ani, — in Elópatak, — luandu-se in consideratie seraci'a locuitoriloru comunei din susu numitulu orasiu. — Insa, constructiunea bisericiei nu s'a pututu urcá decátu numai pâna la acoperemántu, nepermitendu mijlócele total'a ei ispravire. —

Josu iscalit'a aflándu despre acéata impregiurare, se grabesce a luá initiativa, si a face apelu la pietatea onoratorulu óspeti carii au venitu in estu tempu la báile aceste spre indreptarea sanatátieloru, — si cari fára indoiéla nu se voru retrage, nici astadata, — dela o fapta ce are in videre unu scopu atátu de inaltu : acela de a contribui la ispravirea unui edificiu meritulu cultulu Ddieescu.

(L. S.)

Olimpi'a Szabó Soti'a Doctorului Basiliu Szabó din Sabiiu 1 #. Elópatak in 21 Iuliu (2 Aug.) 1866.

Fros'a Iliad Copeleanu 2 fl. Constantinu Iliad Copeleanu 4 fl. Grigorie Iliad Copeleanu 2 fl. Elen'a Teodori 2 fl. Dr'a Teodori 2 fl. Efrosin'a G. Ioanu 2 fl. Sotiru Manciu 2 fl. Iosi Gidofalvy 1 fl. Victoru Lecca 2 fl. Costica Budesceanu 2 fl. N. Herlea din Vineria prin dlu Cons. aultcu. D. Moldovanu 5 fl.

Varietáti.

*(Denumiri, transferári si pensiunári.) Maj. Sea c. r. apost. au denumitu pre adlatulu generalulu comandante din Bud'a LMC. cont. Bigot de Saint-Quentin da generalu comandante in Leopole, si pre disponibilulu LMC. cav. de Schmerling, de gen. comandante in Timisiór'a.

Generalulu comandante din Prag'a LMC. bar. Raming de Riedkirchen se transferéza la rugarea sea in aceeasi calitate la Sabiiu, iera gen. comandante LMC. princ. de Moutenuovo asemenea se transferéza in aceea-si calitate la Prag'a.

Generalulu comandante din Leopole LMC. bar. de Paumgartten si LMC. conte Nostitz-Rinek lánge comand'a generala din Sabiiu vinu (cu 1 Dec. 1866) in disponibilitate, iera generalulu comandante bar. de Steininger trece la rugarea sea (cu 1 Dec. 1866) in meritatu statu de odihna, dandu-i-se caracterulu de FZM. ad honores.

* Detoria statului impreuna cu a desdaunárei pamentului, dupa „W. Z.“ suie la 3358 milióne f. v. a. in suma rotunda.

*(Nou'a organizatiunea armatei.) Despre acést'a aduce „Telegr.“ din Gratiu o scire in urm'a cárei toti tinerii dela 21—30 ani suntu datori a militá. In servitiulu de rendu in sa inca se voru lasá pre acasa asiá incátu efectivulu sa fia in tempu de pace 65,000 feciori, pre candu efectivulu de resbelu 900,000. Dupa planulu celu nou regimentele pecátu se póte voru si dupa natiunalitáti: nemtiesci, unguresci, polone etc. si voru remané mai cu séma in cercurile lor de recrutare. — Artileria se va immulti dela 12 la 24 regimente. Comissariatelu de provisiuni sa desfiintéza.

(Tramisu.) „Zukunft“ diariu de Vien'a s'a ingrigitu din caus'a sesiunei dietelor ce voru sa fia de corespundintie regulate despre tóte intemplárele mai insemnate cu deosebire in sa va aduce sciri insemnate dela dietele din Prag'a, Brünn, Pest'a, Agram, Laibach si Lepole. Asemenea se voru continuá corespundintiele cele numeróse din Orientu. In fine publica Zkft in foiti'a sea studie de arte si literatura, descrieri etnografice s. a.

Pretiuulu pe unu patrariu de anu fl. 4, pe luna fl. 1. 40 xr. Prenumeratiuni noue se potu face in tóte dílele.

Nr. 43—1

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de invatietoriu la scóla comunale gr. or. din Cricáu in Comitatu Albei-inferióre, se deschide concursu pâna in 25 Novembre a. c. st. v.

Cu acestu postu e impreunatu unu salariu anuale de 100 fl. v. a. din fondulu scolaru, quartiru liberu, si lemne de incalditu.

Competentii voru avea a asterne rogárele sele pâna in 25 Novembre a. c. proviedute cu documinte :

- 1) ca suntu de religiunea gr. or.
- 2) ca posedu purtare buna politico-morale ; si
- 3) ca suntu pedagogi, séu clerici absoluti :

Petitiunile respective au de ale adresá cátra subserisulu Inspectoratu scolare.

Alb'a-Iuli'a 1 Novem. 1866.

Alexandru Tordasiánu
Adm. Prot. si Insp. distr. scol.

*) Numai mai scrie-ne, te rogámu.

Red.)